

СЕРПІЙ ДОНСЬКИЙ (КЛЯЗЕЯ ДОНСЬКА)

Klasea tanaitica (P.Smirm.) J.Holub
(*K. radiata* (Waldst. et Kit.) Á.Löve et D.Löve
subsp. *tanaitica* (P.Smirm.) L.Martins;
Serratula tanaitica P.Smirm.)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Донський ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Басейн Сіверського Дінця, Нижній Дон (Волгоградська обл.). В Україні — на крайньому сході в басейні р. Комишної. Адм. регіон: Лг.

Чисельність та структура популяцій
Відомо три популяції, чисельність незначна, структура популяцій не досліджена.

Причини зміни чисельності
Природно-історична рідкісність та надмірне випасання худоби.

Умови місцезростання
Сухі крейдянні відшарування та задерновані схили. На межі угруповань кл. *Festuco-Brometea* та *Helianthemo-Thymetea*. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з коротким кореневищем, від якого підіймаються 1–2 прямостоячі, не розгалужені, голі або майже голі стебла, 40–100 см заввишки. Листки нижні довгочерешкові, верхні короткочерешкові, від глибокопідчатороздільних до підчаторозсічених, по краю дрібно-пилчасто-щетинисті, на поверхні голі. Кошики поодинокі, 25–30 мм завдовжки. Листочки обгортки тонко загострені, без помітного вістря на кінці. Квітки рожево-пурпурові. Сім'янки з рудуватим чубком. Цвіте у травні–липні, плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно (кореневищем).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесений до Європейського червоного списку та Червоного списку МСОП. Охороняється у відділенні «Стрільцівський степ» Луганського ПЗ, ботанічному заказнику місцевого значення «Стрільцівка». Необхідно виявити всі місцезнаходження та створити заказники у місцях зростання виду, контролювати стан популяцій та вирощувати у ботанічних садах. Заборонено порушення умов місцезростання виду, надмірне випасання худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у Донецькому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації

Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Рідкісні й зникаючі рослини Луганської області, 2003; Флора УРСР, 1965; ЧКУ, 1996; Martins, 2006.

Автор: В.М. Остапко
Фото: В.М. Остапко

ЛАГОЗЕРИС ПУРПУРОВИЙ

Lagoseris purpurea (Willd.) Boiss.
(incl. *L. callicephal*a Juz., *L. robusta* Czer.;
Crepis purpurea (Willd.) M.Bieb.)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Крим. У горах та передгір'ях. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Локальні популяції незначні за розмірами, нечисельні. У межах локалітетів зростає невеликими групами. В оптимальних умовах щільність значна.

Причини зміни чисельності

Стенотопність і слабка конкурентна здатність виду.

Умови місцезростання

Кам'яністі відшарування карбонатного типу (крейда, мергель, вапняки), обриви, осипи. Ценофоб. Угруповання належать до порядку *Alyso-Sedetalia*. Ксерофіт. Карбонатofil.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рос-

лина 10–50 см заввишки. Каудекс потовщений, здерев'янілий, у верхній частині розгалужений. Стебла до 2 мм у діаметрі, прямостоячі, вилчасто розгалужені, безлисті. Листки до 10 см завдовжки та 1,5 см завширшки, у прикореневій розетці, оберненоланцетні, глибокопирчаторозсічені, сіруваті, опушені. Кошики (один або кілька) 1,5–2 см у діаметрі. Квітки пурпурові або рожеві. Сім'янки з 10 реберцями і чубком. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

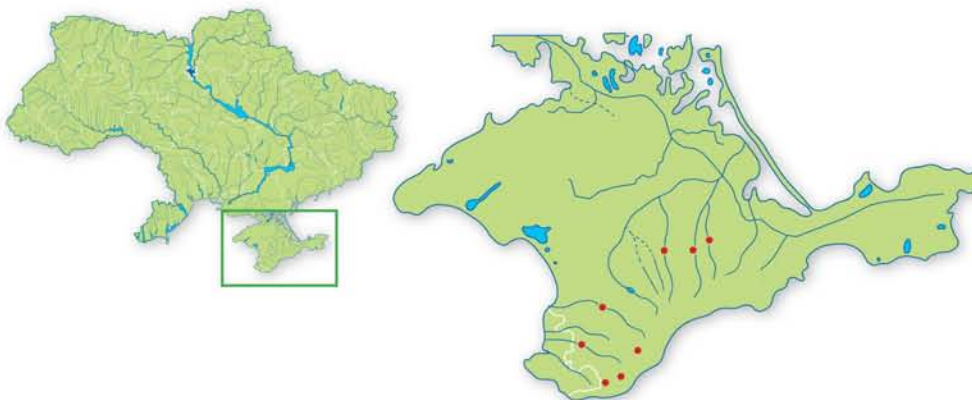
Занесений до Європейського червоного списку (як два види: *L. purpurea* та *L.*

*callicephal*a) та Червоного списку МСОП (*L. purpurea*). Охороняється в Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ, заказнику загальнодержавного значення «Куболач» і на території пам'ятки природи загальнодержавного значення «Ак-Кая». Необхідно закартувати місцезростання, контролювати стан популяцій. Заборонено знищення місць існування, заліснення схилів, розробку кар'єрів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у Нікітському ботанічному саду — ННЦ УААН.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне.

Основні джерела інформації

Каталог рідких, исчезающих и уничтожаемых растений флоры Крыма, рекомендуемых для заповедной охраны, 1975; ЧКУ, 1996; Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980.

Автор: Я.П. Дідух
Фото: С.О. Свірин

КОРОЛИЧКА ПІЗНЯ

Leucanthemella serotina (L.) Tzvelev.
(*Chrysanthemum serotinum* L., *Leucanthemum serotinum* (L.) Stank, *Tanacetum serotinum* (L.) Sch. Bip.)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Подунайсько-паннонський ендемік з диз'юнктивним поширенням на пн. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пд.-Сх. Європа. В Україні — на Закарпатській низовині в заплаві р. Латориця (від с. Драгinya до державного кордону), уздовж стариць р. Тиса в околицях м. Чоп, у дельті Дунаю. Вказується для Полісся (Київська обл., с. Поліське, берег р. Уж). Адм. регіони: ?Кв, Зк, Од.

Чисельність та структура популяцій
На Поліссі потребує підтвердження. Стан популяцій дунайського локалітету невідомий. У заплаві р. Латориці спорадично трапляється поодинокими особинами й невеликими мікролокусами, з чисельністю до кількох сотень особин. Популяційні параметри не досліджені.

Причини зміни чисельності
Осушення та розорювання заплавлених лук, вирубування заплавлених лісів та зміна їх гідрологічного режиму через зарегулювання русел річок.

Умови місцезростання
Росте в заплавах на періодично затоплюваних ділянках. У Закарпатті—по окраїнах і на розріджених ділянках заплавлених лісів, а також на високотравних мокрих і болотистих осокових луках в угрупованнях союзів

Phragmition communis, *Magnocaricion elatae*. У дельті Дунаю витримує незначне засолення ґрунтів, в угрупованнях кл. *Phragmiti-Magnocaricitea*. Мезогірофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 30–150 см заввишки, з довгим розгалуженим кореневищем. Стебло пряме, слабо розгалужене, до самих кошиків улишене. Листки цілісні, сидячі, почергові, довгастоланцетні, при основі з вушками, нижні — 2–4 зарубчасті, середні — віддалено-пильчато-зубчасті, верхні — цілокраї. Кошики поодинокі, 35–60 мм діаметром, на верхівках гілок, утворюють негустий щиток. Крайові обгортки жовтувато-біло-зелені. Крайові

язичкові квітки 10–25 мм завдовжки, білі, довші за обгортки. Сім'янки 2–3 мм, тупі, з 8–10 реберцями. Цвіте в серпні–жовтні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Дунайському БЗ та у Великодоброньському зоологічному заказнику на Закарпатті. Занесений до Червоного списку рослин Закарпатської обл. Необхідне заповідання прирічкового заплавного комплексу р. Латориця та стариць р. Тиса, моніторинг популяцій і запровадження в культуру. Заборонено зміну гідрологічного режиму заплавлених лук, вирубування лісів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає, хоча потенційно можливе культивування.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Дубина, Шеляг-Сосонко, Жмуд, 2003; Крічфалушій, Будніков, Мигаль, 1999; Флора УРСР, 1962; Maglocký, Vágenknecht, 1999; Margittai, 1933.

Автори: Р.Я. Кіш, І.М. Данилик
Фото: Я.П. Дідух

БІЛОТКА АЛЬПІЙСЬКА, ЕДЕЛЬВЕЙС, ШОВКОВА КОСИЦЯ

Leontopodium alpinum Cass.

Родина Айстрові (Складноцвіті) —
Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Середньоевропейський гірський вид на пн.
та сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Високогір'я Піреней, Альп, Балкан і Карпат.
В Україні — Свидовець (гг. Близниця, Драго-
брат, Герашаска і Ребро), Чорногора (г. Шпи-
ці), Мармароські Альпи (г. Ненеска), Чивчини
(г. Великий Камінь). Адм. регіони: Ів, Зк, Чц.

Чисельність та структура популяцій

Збереглися залишки популяцій у кількох ізо-
льованих місцезростаннях на малих площах
(до 0,2 га) у важкодоступних місцях. Чисель-
ність у чотирьох локалітетах не перевищує
100, цвітуть окремі особини. У частини по-
пуляцій не виявлено насінневого підросту.
Сучасний стан усіх популяцій критичний: чи-
сельність особин і площа оселищ постійно
зменшуються. Більшість популяцій, відомих
на Чорногорі у ХХ ст., зникли.

Причини зміни чисельності

Як ритуальна й декоративна рослина зни-
щується населенням і туристами. Фактора-
ми загрози є низька генетична різноманіт-
ність, критично низький поріг чисельності,
повільні темпи онтогенезу і відновлення,
антропогенний вплив.

Умови місцезростання

Субальпійський та альпійський пояси в межах
висот 1450–1800 м н. р. м. Рoste на слабкоза-
дернованих ділянках і у тріщинах вапнякових
скель на сухих пд. і пд.-сх. стрімких схилах (по-
рядок *Potentilletalia caulescentis*) у складі релікто-
вих угруповань (асоціація *Saxifrago-Festucetum*
versicoloris) та в інших рідкісних фітоценозах
(асоціація *Festucetum saxatilis*). Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна повстис-
то опушена рослина 10–25 см заввишки. Сте-
бла прості, поодинокі, висхідні, біля основи
з розеткою. Листки цілісні, видовжено- або
лінійно-ланцетні, чергові, сидячі. Квітки у
дрібних кошиках, які зібрані по 3–10 на верхів-

ках стебел у щільні головки і оточені кількома
рядами видовжено-ланцетних, білих від гус-
того повстистого опушення листків загальної
обгортки. Крайові квітки у кошику маточкові,
серединні — двостатеві. Плід — видовжена
циліндрична сім'янка. Цвіте у червні–липні.
Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у Карпатському БЗ, Карпат-
ському НПП, заказнику загальнодержавного
значення «Чорний Діл» (Чернівецька обл.).
Необхідний суворий заповідний режим на
г. Герашасці й Ребрі та охорона місцезростань.
Слід ширше культивувати та інтродукувати. За-
боронено збирання рослин, гербаризацію, по-
рушення структури фітоценозів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у декількох ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, ритуальне, ґрунтоутвірне.

Основні джерела інформації

Кияк, 1999; Малиновський, Крічфалушій, 2002;
ЧКУ, 1996.

Автори: І.І. Чорней, В.Г. Кияк
Фото: Н.М. Сичак

